

Egy kiskunhalasi kertészcsalád története

FODOR FERENC
(Móra Ferenc Múzeum, Szeged)

A Kiskunhalas történetéről szóló monográfia harmadik kötetében megjelent gazdaságtörténeti tanulmányomhoz folytatott anyaggyűjtés közben találkoztam a Tallér családnévvel, a két világháború között megjelenő újságok hasábjain. Tallér Vendelről, a szegény sorból jómódú gazdává vált, kiváló kertészről abban az időben többen is írtak. Ekkor még ezen a vidéken a piacra történő zöldségtermesztésnek szinte semmilyen hagyománya nem volt. A kertészetben akkoriban dolgozó menyének, Tallér Lajosné Pató Irénnek (1923) segítségével próbáltuk mind teljesebbé tenni a család történetéről szóló feldolgozást.

A család története az írott források alapján

A Kiskunhalasi Római Katolikus Plébániahivatal keresztelési és házassági anyakönyveinek adatai alapján a Tallér család származását a 18. századig visszamenőleg tudtuk felkutatni.

Tallér Vendel 1886. december 16-án született. Négy fiútestvére és három lánytestvére volt: Kálmán, Gábor, Sándor, Béni, illetve Regina, Ida és Jolán. Tallér Vendel édesapját szintén Tallér Vendelnek nevezték, 1881. november 16-án kötöttek házasságot Vass Reginával. Az ő édesapját Tallér Jánosnak nevezték, aki 1849. november 26-án kötött házasságot Király Judittal. Tallér János 1828. december 28-án született. Az ő apja Tallér Mihály volt, aki 1791. június 14-én született Füzespusztán. Feleségét Halász Teréznek nevezték. Édesapját szintén Tallér Mihálynak nevezték, édesanyja Tumó Anna volt. A kilenc gyermek között a negyedik volt a családban. Korábbi adatok nincsenek.

Kiskunhalas a történeti Magyarország ötödik legnagyobb határú városa volt, 112 ezer holdjával. A közlegelők felosztása 1863-ban ért véget. Az addig leginkább állattartásból élő gazdák elveszítették hatalmas legelőiket. Súlyosbította a helyzetet az 1863-64-ben bekövetkezett aszály, melynek következtében nagy részük igen nehéz helyzetbe került.

„A barmok, ménesek pásztorserege máról-hónapra kenyere vesztetté lett s a nagyobb nyájúak juhászai hasonlóan. A számadók nagyjából átvészelték a változást, mert vagyonuk, sok jószáguk volt. Jószágaitak vásárokon jó pénzért eladogatták s földet vásároltak. A többi pásztor azonban siralmas helyzetbe jutott. A kasza-kapa tudományt nem tanulta s nem is bírta megszokni. A helyzet oda kanyarodott ki, hogy lopászkodásra, félkalkalmárkodásra adták a fejüket... Szappangyökeret, síkárgyökeret, pirostógyökeret, galagonyát szedtek. A kemény munkát, ha csak lehetett elkerülték.”¹

¹ Nagy Czirok L. é. n. 40.

A tagosítási munkálatok alapján összeállított telekkönyvet 1863. szeptember 21-én hitelesítették. 1754 birtokos között összesen 111 926 hold területet mértek ki. A telekkönyvben öt Tallér nevezetű család szerepel, mindannyian balotapusztai birtokosok.

Név	Osztott földben		Legelőben		Összes illetmény		Puszta	Összes terület		Hold
	szántó	homok	szántó	homok	szántó	homok		szántó	homok	
T. Imre	20977	740	8387	40700	29364	41440	Balota	50273	41855	57h.928□
T. István	21361	4099	8387	40700	29748	44799	Balota	51678	55735	67h.213□
T. János	18716	4680	8386	40694	27102	45374	Balota	47994	44987	58h.181□
T. József	20018		8386	40694	28404	40694	Balota	50775	46220	60h.995□
T. Mihály	11090	14935	8387	40700	19477	55635	Balota	32956	66006	61h.772□

Az 1895. évi gazdacímterben szintén szerepelnek Tallér nevezetű családok, kiknek 100 holdon felüli birtokaik voltak.² Feltételezhető azonban, hogy ekkor már nem rokon Tallér nevezetű családok is találhatóak a birtokosok között.

Név	Összes ter.k.h.	Szántó	Kert	Rét	Szőlő	Legelő	Erdő
Tallér Béni	152	98	1	17		18	17
Tallér István	150	50	1	3		51	43
Tallér József	166	120	2	4		38	
Tallér Lajos	100	58	2	3	3	34	
Tallér Márton		80		40		280	
Tallér Vendel	300	20					280

„Eresztőről származtak. Vannak eresztői Tallérok, harkakötönyiek és pirtóiak. Ezek nem rokonok.”³

A kertészet alapítása és sikerei

Tallér Vendel édesapja 300 hold földjének nagy része erdő volt, amint az a táblázatban látható. Valószínűleg ez volt az oka annak, hogy a család elszegényedett és Tallér Vendel napszámos sorba süllyedt.

Első házasságából két családja született. Felesége – aki 1913-ban öngyilkos lett – a híres pálinkafőző, Kocsis Pál lánya volt. Az asszony haláláért a család a vót tette felelőssé, mondván: agyondolgoztatta a fiatalasszonyt. A gyermekek a Kocsis nagyszülőkhöz kerültek, mivel Tallér Vendelt elvitték katonának.

Miután leszerelt, 1918-ban újból megnősült, Toma Etelkát vette feleségül. A házasságból egy gyermek született: Lajos, 1919. május 17-én. Napszámba járt, majd 1921-ben hitelre vett 12 hold homokot az alsószállási határban. Az új birtokon földbe

² A Magyar Korona Országainak Gazdacímter, Budapest 1897. 250.

³ Az idézeteket Tallér Vendel menyé, Tallér Lajosné Pató Irén (1923) elmondása alapján közöljük.

vájt putriban laktak. 1926-ban végre sikerült rendes vályogházba költözniük. A vályogot saját maguk verték, a három helyiségből álló házat is maguk építették. Tallér Vendel továbbra is napszámra járt, mígnem a halasi piacon meglátta, hogy egy aszszony a garabolyban lévő, szép paprikáját milyen jó áron adta el. 1929-ben a birtokból kiszakított, mintegy száz négyszögöles területen ő is megpróbált paprikát termelni. Az eredmény fölbátorította. A következő évben egy eresztői gazdától *hegyhúzót* és lovakat kért, és több hold földet elegyengetve, alkalmassá tette azt a kertészkedésre, illetve gyümölcsös telepítésére. 1931-ben egy hold kajszibarackost telepített. Ezzel párhuzamosan három hold területet tett zöldségtermelésre alkalmassá.

Katona korában Szerbiában járva látott először bolgárkereket. (1. kép) A Soroksár környéki kertészekről azután pontosan elsajátította a kerék működési elvét. 1932-ben fogadott emberekkel mintegy harmincöt méter hosszú, tizenöt méter széles öntözőgödört ásott az arra alkalmas laposabb területen, melynek az oldalát kideszkázta. A gödör végénél, családja segítségével megépítette saját vízkiemelő kerekét. Ez ugyan összetört, de 1933-ban megjavították. A kerék átmérője négy méter, a hajtó fogaskerék átmérője 2,2 m, a húzókerék alsó átmérője 1,2 m, felső átmérője 1,1 méter volt. A vízemelő keréken 22 vödör függött. Egy vödör kb. 20 literes volt. A bolgárkereket ló húzta.⁴ A kerékhez 800 méter hosszú csatornarendszer kapcsolódott. A magasabban fekvő főcsatorna cölöpökön fekvő deszkából készült, míg a homokba ásott csatornák fala két centiméteres, cementes malterrel volt erősítve. *„A sorok ki voltak borozdálva, azt engedték tele vízzel. Mikor elég volt, elrekesztették homokkal, az három napig bírta.”*

A kereket 1938-ig használták. Ezután motoros szivattyúval öntöztek. Közben a 12 holdas birtokon a három holdas öntözött terület és a három hold erdő mellett öt holdra bővült a gyümölcsös, és egy hold szőlőt is telepítettek.

1938-ban (különösen jó évrnek számított) mintegy 450 mázsa kajszibarack termett. 250 mázsát a halasi Schneider cég és a Hangya Szövetkezet, 100 mázsát a halasi szeszfőzde, 100 mázsát a keceli szeszfőzde vásárolt fel. (2-3. kép)

A gyümölcsös mellett a kertészet is kiválóan teljesített. A megtermelt paprikát, *ludájtököket* és egyéb zöldségfélét Budapesten Guranov Lajos bolgár nagykereskedő segítségével értékesítették. A birtokon Tallér Vendel négy családnak nyújtott biztos megélhetést.

Mivel takarmánytermeléssel nem foglalkoztak, kukoricát, gabonát Mélykúton, Jánosalmán „vásárolták”, cserélték zöldségféléért.

A trágyát a lovas laktanyából vásárolta. A melegágyakba lótrágyára volt szükség. A Schneider cégtől baromfitrágyát kapott, szalmáért cserébe. A szalmát is úgy vásárolta. Egy alkalmazott egy fogattal az év nagy részében csak a trágyát hordta.

Legnagyobb mértékben a fehérpaprikát termelték. *„Ezt a paprikát úgy hívták, hogy halasi tejfehér. Ezelőtt öt-hat évvel, még volt egy családnak a magjából. A Szuper Cecei hasonlít rá. A vége egy kicsit begyűrt volt. Édes volt. Nincs már aki el tudná mondani, de állítólag apósom termesztette ki.”* Az árut nagy vesszőkosarakba rakva, zsákvászonnal körbevarrva szállították. (4. kép)

⁴ A bolgárkerékről készült makett a kiskunhalasi Thorma János Múzeumban látható.

Mielőtt tovább folytatnánk e szinte hihetetlen sikertörténet részletezését – az eddig leírtak igazolására is – a korabeli sajtó alapján ismerjünk meg néhány véleményt Tallér Vendel eredményeiről!

Lakatos Vince így írt 1937-ben: „A zöldségtermesztés még igen messze van a Kiskunságban attól, amit Nagykőrös és Kecskemét produkál. De ezen a téren is van példamutató: Tallér Vendel. Ez a kis cingár ember, mint napszámra járó szegény paraszt vonult be a nagy háború alatt és rokkantan jött haza. Favágásból, nádvágásból összekoplaltak a feleségével egy tehénrevalót. Esztendőre borjújuk is lett, azután néhány malac. 1921-ben eladta a jószágokat és vett 12 hold olyan rossz homokot, hogy még a kutyatej is kisült benne. Tallér Vendel is a bucka oldalába épített odúban kezdte meg 1921-ben a sivatag honfoglalóinak életét. Ma piroscserepes, szép tanyájában meséli el a maga történetét.

Először a buckákat kubikoltuk el s rozst vetettem. Olyan hitvány ocsú termett, hogy a gépesek nem akarták elcsépelni. Következő évben 50 ölon zöldpaprikát termeltem. Egy kosár paprika több hasznot hozott, mint egy mázsa rozsa ára volt. Akkor ütöttem a homlokomra: ilyen helyen, ahol az 50 holdas parasztgazda felesége is a piacról viszi haza a zöldséget, kertészkedni kell. Évről-évre nagyobbítottam a konyhakertészetet, bulgárkutat ástam, aztán megkezdtém a gyümölcsstelepitést.

Ma négy hold kertészete, öt hold gyümölcsöse van Tallér Vendelnek, háromezer termőfával. Április 15-én már szállította Budapestre a 4 pengős tököt, három pengős uborkát és 15 fillérért árulja darabját a zöldpaprikának. Az elmúlt nyáron 10 000 pengőt hozott az egykori poszahomok. Ahol 16 évvel ezelőtt két birka is éhen döglött volna, ott most Tallér Vendel családján kívül négy állandó gazdasági cseléd találja meg évi kenyerét.”⁵

A Magyar Nemzet tudósítója „A homok hőse Tallér Vendel” címmel a következőt írta: „.....ezek a színmagyar homoki népek, akiket ittfelejtettek a sivatagban királyok és császárok, amikor idegenből hozott telepésekkel népesítették be a zsíros, fekete bácskai és bánáti földeket, egyedül csak a leleményességükre és inukszakadtáig végzett kemény munkájukra voltak utalva. Segítséget nem adott, s tulajdonképpen ma sem ad nekik senki... A tanya mellett hosszú sorban üvegágyak állnak, s hatalmas szép barackos....

A világháborút végigharcoltam a 38-asoknál és 1918 Mindszentjén kerültem haza. Másnap hajnalban már elszegődtem nádat vágni, mert nem volt egy falat kenyérem sem.... Aztán pár évig ketten álmodoztunk a feleségemmel, hogy csak akkora darab földet adna az a nagyon jó Úristen, amit egy báránnyelű árnyéka betakar. Hogy ne kelljen másnak a lábkapcája lenni. Még pirosítógyökeret is ástunk a buckákon, de csak éjjel, mert az olyan utolsó foglalkozás, hogy csak a nagyon szegény emberek csinálják...

1922-ben kiszemelt magának az eresztői pusztán 12 hold sívó homokot. Pénzzé tette minden jószágát s megvette 100 000 koronáért... Hát olyan is volt ez a homok, hogy a dalos madár is sírva szállt el fölötte... Kiválasztottam egy helyet, ahol hosszú gödröt nyalt a buckák között a szél, ott dekungot vágtam a domb oldalába. Abban laktunk ezután öt esztendeig...

⁵ Lakatos V. 1988. 39.

Bent járt a városi piacon és látta, hogy egy asszony egy kosár zöldpaprikából annyit árult, amit akkoriban két mázsa rozsért adtak. Elhatározta, hogy kertészkedni fog. A következő tavaszon kutat ásott az egyik laposban és ötven öl paprikát ültetett.

A paprika szépen fizetett és a hatodik esztendőben már fel tudtuk építeni ezt a tanyát. Volt két lovam, meg tehenem, disznóm is. A piacon akkor publikálták, hogy a város kedvezményes gyümölcsfákat oszt. Írtam ezer darabot, de a városházán szóba sem akartak velem állni.... Mégis kaptam pár száz darabot, azzal kezdtem a gyümölcsös telepítését. Most már 7 holdon 3000 termő fám van...

Tallér Vendelnek a homokkal való hősi harca azért járt győzelemmel, mert be-látta, hogy a homokon víz nélkül nincsen élet... Katona korában látott valahol öntöző-szerkezetet. Harminc méter hosszú, tíz méter széles, mély vízgyűjtő medencét ásott, s a paprikaföldet úgy kubikolta, hogy esésük legyen. Agyag és cementcsatornát épített a veteményföldre, azokon fut végig a víz a veteményekre. Hatvan mázsa zöldborsót adott el tavaly a gyümölcsfák közötti területről és 100 mázsa uborkát, 80 mázsa tököt vitt a vásárcsarnokba napi 20-25 kosár zöldpaprika mellett... A 12 holdon 1921-ben három szöcskö is éhen döglött volna, s ma Tallérék családján kívül négy, éves, családos, konvenciócs cseléd találja meg az évi kenyerét...Vagyis jóval több embernek ad kenyeret, mint sok 200-300 holdas gazda...⁶

Ez a látványos siker tehát nagy föltűnést keltett. A sikeres vállalkozó – ahogyan ma neveznék – nem feledkezett meg első házasságából született két gyermekéről sem, egy-egy hold szőlőt vett nekik egy-egy kis tanyával. Állítólag 16 oklevelet kapott, de legbüszkébb a József főhercegtől kapott oklevélre volt.

„Azt mondta az én párom: – «Kisgyerők voltam, de úgy szerettem volna a piros szőnyeget megsimítani. Olyan különleges öltözetű férfiak gurították a szőnyeget, hogy az az úr azon bejöjjön.» Azt a két percöt, hogy az oklevelet átadja apósomnak. A József főherceg oklevelét azt úgy őrizte apósom, hogy mikor nálunk lakott is, azt meszeléskor nem volt szabad megfogni, azt csak ő vehette le a falról, lepedőbe csavarta, párnák közé tette. Nem tudjuk hol lehetnek.”

A sors azonban ismét közbeszólt. 1939-ben második felesége is megbetegedett és meghalt. A következő évben Lajos fiát besorozták katonának, aki csak 1943. szeptember 26-án szerelt le. 1943. október 9-én Tallér Lajos megnősült, felesége Pató Irén (adatközlőnk) lett.⁷ A fiatal pár folytatta a gazdálkodást. Tallér Vendel – nem túl távol – vett magának egy másik tanyát, és abbahagyta a gazdálkodást. (5. kép)

Tallér Vendel az oroszok bejövetele után minden vagyonát a fiára íratta, eladta a nemrég vásárolt tanyáját és Halason, a Budai Nagy Antal utcában vett magának házat. Ide költözött harmadik feleségével, kit – fiatal kora ellenére – közvetlen második felesége halála után vett feleségül. Ebből a házasságból is született egy leány, de a fiatalasszony 1960-ban elhagyta a már idős Tallér Vendelt. 1960-ban Tallér Lajost is bekényszerítették a téeszbe, saját birtokukat csak részes művelésben használhatták. A

⁶ Magyar Nemzet, 1939. április 15.

⁷ Itt szeretnék köszönetet mondani adatközlőnknek, Tallér Lajosné Pató Irénnek, valamint Szakál Aurélnak, a kiskunhalasi Thorma János Múzeum igazgatójának és Simon Andrásnak az anyag gyűjtésében nyújtott segítségükért.

gazdaság tönkremenetelét és a családi helyzet kilátástalanságát Tallér Vendel nem bírta elviselni, 1961. június 17-én öngyilkos lett.

„Annyira szorult a hurok...” Gazdálkodás a téészesítés előtt

Tallér Lajosné Pató Irén családja 1931-ben költözött Kiskunhalasra. Pató Irén édesapja Domoszlón, Fleischmann Oszkár birtokán volt gazdatiszt. A halasi Schneider cégnek 350 hold szőlője volt Kiskunhalas–Alsószálláson, ennek irányítását vállalta el. A Hetes dűlőben 1937-ben vettek egy tanyát, szemben Tallér Vendelék tanyájával. A fiatalok hamar összeismerkedtek, majd megesküdték, de az esküvő után néhány nappal, november 27-én Tallér Lajosnak ismét be kellett vonulnia.

„Anyósomat nem ismertem. Életbe akkor láttam egy pillanatra, amikor szerepöltünk. Vége volt a szerepnek, és odajött az én párom, odavezetett az édesanyjához, és aszongya: ez az a Pató Irénke akivel és szerepöltem és ezt elvöszöm feleségül. Akkor nem voltam 16 éves. Aszonta anyósom, ugyan fiam, hát előtted áll a katonaelet... De aszonta mögvár. Mert a szerepben az volt, hogy megvárom, meg kell várni a katonákat a frontról.”

Miután leszerelt, átvették a gazdaságot Tallér Vendeltől, aki mint említettük, másik tanyába költözött. A beszolgáltatások időszakában a kirótt adót mindig teljesítették.

„Egy süetetre való liszt ha maradt, de az adót befizettük. Valami mindig termett. Kevés volt az aranykorona. 49 kr. 48 fillér talán. Apósomnál csak az 5 hold barackos lett hivatalosan bejelentve. Azt mondta, mert volt bejelentve 1200 szögöl szőlő, holott 1600 volt, mert bor beadás, tojás beadás meg minden volt. Azért volt a kataszteri kimutatásba 3 hold erdő, de nem volt még fél hold sem, mert ha ő minden gyümölcsöst jelentett volna, akkora adót nyomtak volna rá, hogy nem bírta volna kifizetni. Mert alkalmazottakat is köllött tartani, köllött tartani kocsist is, aki állandóan a trágját hordja, köllött fizetni a hadiadót, mert apósom azt mondta, hogy akkor nincs aki dolgozzon, inkább 40-ben vitette el katonának, egy évet megfizetett, de nagyon sokat kellett fizetni... A barackost nem lehetett eltagadni, mert az volt az út szélében, azt biztosan észreveszik. A körtés sem, az almás sem volt bejelentve, volt 600 szögöl cseresznye amit 40-ben a nagy vízeség kivett.”

A szőlő nagy része kövidinka volt. Volt néhány töke sasza és két sor kadarka. A szőlővesszőt nagy gonddal rakták kazalba, mert ezzel fűtöttek a kemencébe kenyér-sütéshez. *„Tudtuk, hogy egy évben 52 hét van, annyiszor 5 kéve vessző kellett. Akkor nem volt nejlon, hogy majd betakarjuk, hogy össze ne rohadjon. Esetleg nád volt, hogy rátettük, de nád se volt a környékbe. Azt minden tanyába mindenki olyan gyönyörűen összerakta, mert ha nem volt, akkor nem tudtunk kenyeret sütni.”*

1959-ben a gazdaságban összesen 1870 db gyümölcsfa volt. A kajszibarack nagy része magyar kajsz, borsi rózsza és kései rózsza fajta volt.

„Volt 600 db elzászi piros, azt kitelepítette az én párom, mert nagyon rosszul teremtek. Csak hat darabot hagyott meg, a helyét beültettük őszibarackkal, ötvenhétben. Akkor nagyon ment a barack. Egy karkosárral vittem be a MEZŐKER-nek. Azt a hét

kilót, amit bevittem, levitték a pincébe. Hét lakat alatt őrizték, mert akkor nem volt Halas környékén őszibarack.”

Az őszibarack és a kajszibarack mellett volt még két hold Kiffer körte és egy hold szőlő is. Barackszedéskor a szomszédok és ismerősök mellett napszamosok is segítettek. (6. kép)

„A barack egy csodálatos dolog, bizony volt olyan eset, amikor már mi gazdálkodtunk, volt olyan nap, hogy 30-an is szedték a barackot. Barackszedéskor a ház előtt volt az ebéd, végzéskor 50-60-an is voltak. Apósom birkát vágott, kalácsot süttöttek, kuglófot a szomszéd nénik ott a kemencébe, mindenki társadalmi munkába. Volt egy-két citerás, mindenki elhozta a hozzátartozóját, mulatság volt.”

A pengő inflálódása miatt, 1945-ben és 1946-ban cserekereskedelem volt. Mivel a Schneider cég nem tudott fizetni, méteranyagot, sót, rézgálicot kaptak a barackért. *„Mikor vége volt a barackszedésnek, akkor behívtak engem is meg az uramat is, bementünk egy épületbe – a számat tátottam – annyi ruhanemű volt. No, válogasanak, Irénke! Ágynemű, lepedő, ing, alsónadrág, női ruhák. Összeszámolták, hogy mennyi jár egy mázsa barackért, cseréltünk. Egy méter ruhaanyagot, egy kiló sót kaptak egy napra az emberek, meg teljes kosztot”.*

Ezenkívül tartottak 300 törzskönyvezett tojótyúkot a góré alatti ólakban. A tojások minőségét hetenként ellenőrizték. A Schneider cégnél, majd a cég államosítása után alakult BARNEVÁL-nál értékesítették.

1956-ban korszerűsítették az öntözést is. Benzinmotoros szivattyút vettek, amelyhez a benzint a „fináncok” adták, és ellenőrizték is a felhasználását.

„1959-ben azt mondták, hogy a férjem vagy alakít egy téeszt, vagy a Lajos fiukat kiteszik a technikumból, vagy elviszik katonának. Apósom azt mondta, hogy ő ebbe nem szól bele, de a férjem azt mondta, hogy ő nem lép be a téeszbe, mert erre nagyon szögény emberek vannak, őtet agyonverik, mert itt nem lesz enivaló, most sincsen annyi, hogy saját maga jóllakjon. Arra volt a Ládahomok, ott a világnak a legszegényebb emberei laktak. Jártak ki hozzánk agitálni. Két munkást kihelyeztek hozzánk egy hónapra, kint voltak éjjel-nappal, néha hazamentek, volt nekik egy konyha berendezve, ott laktak. A párom csapra ütött nekik egy 50 literes hordót, kenyér, szalonna. Mi dolgoztunk a 12 holdon, nem őriztük őket. Az én férjem csak nem lépett be a téeszbe. Annyira szorult a hurok, de soha nem bántották, őtet attól jobban tisztelték. Olyan nem volt, hogy az adót nem fizettük be. Méhészettel is foglakoztunk. Valamik hozott, vagy a barack, vagy a méhek, vagy a kertészet.”

Az agitálás azonban nem szűnt meg.

„Azt mondták: Lajos, be kell menni a pártbizottságra! Azt mondtam én is megyek az urammal. Azt mondták, nem mehetek oda. Attól féltem, hogy elviszik. Mi mentünk a motorral, ők ketten: egy elől, egy hátul. A pártbizottságon teljes sötétség volt. Azt mondták, vissza kell fordulni, arra jöjjenek, amerre mi megyünk. Megálltak a technikum előtt. Onnan kijött a Dunai Péter, ő volt a téeszelnök, a Csáki Ferenc, Tóth Balázs és a Juhász Dezső, aki a mezőgazdasági osztálynak volt a vezetője. A Kossuth utca 65. szám alatt lakik még most is a Kozó Ferenc, ő volt az Új Élet téesz elnöke. Ezt a négy embert ismerte az én férjem személyesen, kijártak hozzánk minden hónapban, kis Kómár motorokkal, tanácsot adtak, ha valamit kérdeztünk. Azt mond-

ták, hogy most bemegyünk a Kozó Ferenchez a Kossuth utca 65. szám alá. A Kozónét az életemben akkor láttam először, meg a Kozó Ferencet is. Azt mondta nekem, hogy jöjjön be ebbe szobába, tudom, hogy nagyon hideg szoba volt. Nekiünk nem szabad kimenni, majd ha a négy férfi és az én férjem, ha hallunk üvegcsörömpölést, hogy valami áldomást isznak, akkor kimehetünk. Mi beszélgettünk, mint két ismeretlen és figyeltük a poharak mikor csörögnek. Nem csörögtek. Egy óra múlva kijöhettünk, a férjem azt mondta: Anyus, megígértem nekik, hogy aláírom a belépési nyilatkozatot, de nem most, hanem majd két év múlva. Elment a technikumba, megmondta a tanítónak, hogy ki ne dobják a technikumból a fiunkat, mert az a gyerek összeroppan, a város legjobb tanulója volt.

1959. április 4-én délután fát szedtünk az erdőben, megérkezett a fekete Volga. A Dunai Péter, a Bóvári tanító és a Horváth László doktor úr, állatorvos ült benne. Nem is bírom azóta sem. Elviszik a Lajost az Alsószállási iskolához, kint lesz a Radai igazgató, ott lesz a Bóvári, a Dunai Péter, a Reiler Géza a tanácselnök, a Dunai Péter volt a helyettese. Ott lesz a Lajos is. Egy óra múlva vissza is hozták, semmi baja nem volt. Csak azonnal a kezébe adták a behívót. Április 6-án éjjelre be kellett vonulnia Pestre a Karolina utca 29. szám alá. Úgy volt, hogy 6 hónapra viszik el katonának.

Május 5-én vittem az első uborkát a piacra, az orosz asszonyok sorba álltak, hogy fél kiló jusson mindenkinek. Akkor épült a csarnok. Hajnalban kettő óraker keltem, akkor volt 12 éves a Sanyi fiam, a Lajos a technikumban volt kollégista. Korán keltünk, hogy jóllakjon a ló, fölmostuk a sárgarépat, möntünk a piacra. A lovas kocsi ott lehetett megállni, ahol a kórház van most, volt egy nagy rét, a Bem utcán meg volt a piac. Az árut én lepakoltam, a szomszédasszonyra ráhagytam, míg a lovat kikötöttem. Volt ott kocsi 50-100 is. Akkor 6-án reggel megyek a piacra, látom, hogy a Horváth doktor ott áll, ahol nekem van az asztalom, 16 méter hosszú, a ládáknak, kosaraknak. Azzal fogadott, hogy a Lajos? Mondom: Doktor úr, elmönnyön innét, de nagyon gyorsan! Maga nagyon jól tudja, hogy hol van. Maga jelen volt, mikor a behívót a kezébe adták. Hagyjon engem békibe... Azt mondta a Reiler Géza, hogy kap egy levelet a Lajos, azzal bevonul, azt odaadja a parancsnoknak, mert ők jól állnak azért, hogy hazaengedhetik... méhei vannak, kertészkedik, gyümölcsöse van, két családja van. Az volt a levélben, hogy mással szedeti le a gyümölcsöt, kizsákmányoló. Azt mondta neki a tiszt, hogy ha a parasztéletben megállta a helyét, akkor mint katona is meg fogja állni. Nem engedték haza. Annyit megengedtek, hogy minden héten hazajöhetett. Elvihette a Pannónia motort Pétervásárra.

Amikor szedtük az első barackot, amennyi szomszédasszony volt, mind jött segíteni szedni. Másnap vittük a MEZÓKER-hez, az ott volt, ahol most a Posta Bank van, a Kossuth utcában a 29. szám alatt. Mikor vittem a 65 láda barackot, akkor a fiamat kikértem a Bolvári tanítótól, hogy engedje el, hogy legyen kocsipásztorom."

Tallér Lajos gazdasága a téészesítés után

Végül is Tallér Lajost három hónappal bevonulása után leszerelték. A zaklatásokat megunva, 1961. december 12-én belépett a téeszbe. A téesz a gyümölcsöst

meghagyta a család kezén, de csak százalékos művelésre. A tanyát kiadták Rékasi Sándor családjának, hogy gondozzák a gyümölcsöst. A szövetkezet meghagyta a lovat, kocsit, de kikötötték, hogy a termés 40 százaléka a téeszt illeti. 30 százalékot kapott a Rékasi család és 30 százalék jutott a Tallér családnak. Tallér Lajos 1962. március 27-én lépett be a téeszbe munkásnak. Mint kertész dolgozott a téeszben 1969-ig. 1962. november 13-án költöztek be a városba. Ezután felesége 1962-től 1968-ig kijárt a tanyára, segített Rékasiéknak, gondozta a gyümölcsöst. A törvény szerint egy nőnek évente 80 napot kellett dolgozni a téeszben, hogy beszámítsák az évet a nyugdíjalapba. Erről Tallér Lajosnét nem tájékoztatták, így ezek az évek elvesztek számára a nyugdíjalapból.

A gyümölcsösben végzendő munkák nagy része Tallér Lajosnéra maradt, mivel férjének a téeszben kellett dolgozni, és a bérlő is betegeskedett.

„Vittük a téesztől a permetezőt, kapott az én párom egy hét szabadságot, le kell permetezni a fákat. A motoros permetezőt ló húzta. Egy személynek kellett ülni fönn. Az én párom közben a hátgerincével lerobbant. Volt ilyen időszak, amikor heteken keresztül nem bírt lábra állni. Ez órabérre volt kiváltva. A nővéremnek a férjével permeteztük be. Nekem kellett permetezni, mert a lovat vezetni kellett, de a motor nagyon hangos volt, és a ló félt. Én nem bírtam volna vezetni. Órákig tartott a lovat betörni. Borzalmas hangja volt. Az öt hold barackosban 9 kút volt, 6 gyűrűs. Még most is benne van, mert csak 2–2 gyűrűt tudtunk kivenni, a többi benne van. Az első 10 hektó az mönt mindöfélé. Azután már jól ment. Volt egy Kis nevezetű agrónómus, aki ellenőrizte a munkát egy kis Kómár motorral, azt mondta: Tallérné, ha nem lát-nám, hogy maga csupa permet még a füle is mög a haja is, nem hinném el. Tavasszal volt, akkorák voltak a barackok, mint egy meggy. Akkor kellett monília ellen per-metezni, hogy angol export legyen, mert azt fizették meg jól. Rézgáliccal permetez-tünk. Mészkenlét saját magunk főztük.”

Természetesen a gyümölcsösre ily módon mind kevesebb munkát tudtak fordí-tani, míg a tanyán lakó bérlő is lebetegedett, majd el is költöztek. A tanya üresen maradt, föltörték, minden mozdítható dolgot elvittek. Miután a tanyára az Új Élet téesz sem tartott igény, eladták Madaras Antalnak. A lovat is eladták. A gyümölcsös lassanként tönkrement. Tallér Lajosné 1968-ban egy zöldséges boltban helyezkedett el mint eladó. Itt dolgozott 1980-ig. Tallér Lajos nyugdíjazása után kertjükben épített fóliasátrakban kezdték el újból a kertészkedést. (7. kép)

4,5 méter széles, 20 méter hosszú favázat építettek, melyet fóliával takartak le. A favázakat 1994-ben szedték szét, helyükre vasvázakat állítottak. Három sátor volt. Az egyik sátorba fekvőkemencét raktak.

A fűtéshez fa kellett. Ezt az erdőben gyűjtötték össze. *„Fűteni kellett. Volt egy erdősz...: Annyi gallyat széhet Lajos bácsi, amennyit csak akar. Nekünk a Škodánk arra volt – volt egy 100-as előbb, később egy 120-as – kimentünk reggel, elláttuk a jószágot, kivittük a baltát, a vizet, az ennivalót, majd megettek bennünket az erdőben a birkalegyek, és csináltuk a tűzrevalót a kemencéhez. Összekévéztük, akkorára, hogy beférjen a kemencébe. Két helyen dróttal összekötve. Én raktam, ő drótozta, jött a fuvaros és vitte. Óriult mennyiség kellett. Azt nem lehet elmondani, hogy itt mi volt. Volt, aki az utcában azt mondta, az ilyen embertől el kellene venni a nyugdíjat. Na-*

gyon kifizető volt, de mink nem tudtuk, mi az éjjel és a nappal. Éjszaka menni kellett füteni.”

Tözeget Kecelről hoztattak. Mivel ez igen darabos volt, bekeverés előtt répasze-
lővel átdarálták. A tözeget a megfelelő humusztartalom beállítása, valamint állagának
javítása miatt erdei földdel keverték. „Komposztot” csak akácerdőben lehetett gyűjte-
ni. „Csak völgyből szabad komposztot hozni. Jegenyefa nem lehet, csak akác. Fenyő,
fűz nem lehet, makk lehetne, de az nincs. Tarhonya rostával rostáltuk. Sokszor azt
hítték, nem vagyunk röndösek.” Ezenkívül a tözeg közé érett marhatrágyát is kever-
tek.

A palántát tápkockázták. A tápkockaverőt Mikus László, Gózon u. 54. szám
alatt lakó ezermester készítette, biciklikormány felhasználásával. (8. kép) Egyszerre
két 5x5x5-ös kockát nyomott. A tözeget a kockázóból kézzel, a kerékpár első fékjé-
nek átalakításával nyomták ki. Ezekbe a kockákba elsősorban saláta palántát
pikírozta.⁸

Ezzel a szerkezettel a tápkockaverés igen nehéz és haladatlan volt. Ezért új, a
hurkatöltő elméletén működő tözegtöltő gépet szerkesztettek. Fekete fóliából készült
tömlőt használtak, így nem érte fény a külső gyökereket. A kb. 150 cm hosszúra vá-
gott tömlőket rakásra rakták. Miután betöltötték a szükséges mennyiséget, a tömlőket
8–10 cm-es darabokra vágták.

A fóliatekerceszt tartó műanyagcsövet hosszában ketté vágta, majd 8-10 cm-
ként bevágta és egy deszkára erősítették. Az így keletkezett vályúba fektették a
megtöltött fóliatömlőt, majd a bevágásoknál fémfűrészsel földarabolták. A tömlőda-
rabokat tízes műanyagládába rakták.

Egy ládába 52–58 fért. Ez általában a gyerekek (unokák) dolga volt, akik táp-
kockázáskor, hétvégenként segítettek a nagyszülőknek. A hengereket az asztalokra
rakták. Az asztalok kb. egy méter magasak voltak, itt melegebb volt a levegő, mint a
talajszinten. Az asztalok között keskeny gyalogutak voltak. A levegőt ventilátorral
kevertették, hogy mindenhol egyforma legyen a hőmérséklet. (9. kép)

Az 1970-es évek elején még csak salátát termesztettek. A Muk fajta volt a leg-
népszerűbb. Az ÁFÉSZ boltjai vásárolták fel. Tízes rekeszbe rakták. Az első osztá-
lyúból 12, a másodoszból 16 fért egy rekeszbe. Az 1980-as évektől teljesen áttértek a
paprikapalánta nevelésére.

A palántanevelés munkafolyamatait Tallér Lajos feljegyzései alapján ismerjük.
Az 1982. évi feljegyzések a következőkről tudósítanak: „Január 2-án kettő szaporító
ládába 2 dkg Cecei, egy szaporító ládába 1 dkg Tétényi hegyes erős paprika vetőmag
került elvetésre. Ugyanezen a napon hungarocell tálcába 200–300 szem salátát vetet-
tek. Száraz, fagyos idő volt. Január 11-én 2 szaporító ládába 2 dkg Fehérözön papri-
kamagot vetettek. Ónos eső esett, és valóságos jégpáncél alakult ki.” A szaporító
ládákat a lakás folyosóján helyezték el.

A fóliában lévő kemencébe január 12-én gyújtottak be. Az időjárás mostoha
volt, mínusz 12 fokos, száraz hideg volt. „A fóliáról most csúszott le a 2 cm-es jég-
páncél, közben erős fűtés, a sátorban + 30 fok meleg van, sokat segít a napfény.”
Január 14-én három szaporító láda Muk és egy szaporító láda Rigolettó fajtájú salá-

⁸ A palánta tápkockába történő ültetését nevezik pikírozásnak

tamagot vetettek. A következő napon folytatódott a magvetés. 10 láda „Budai korai”, 5 láda „Május királya” és 5 láda „Ventúra” salátamagot vetettek. Ezenkívül 10 láda „Szeniteri kék” és 10 láda Knauf „Kék ideál” karalábemag került elvetésre. A ládákat ekkor már a fóliasátorban lévő fűtött, fekvő kemencén helyezték el. Ugyanezen a napon került sor 380 db, 5X5-ös tápkocka kiverésére is. (10. kép)

Fehérpaprikát és hegyes erős fajtákat is neveltek. A vetőmagot Budapesten a Rottenbiller utca 33. szám alatt lévő központi elosztóban vették. Itt egyrészt biztosított volt a fajta minősége, és olcsóbb is volt, mivel még kis kiszerelés előtt vásárolták meg. Az 1980-as években a következő, fehér fajtájú palántát neveltek: Cecei, Javított cecei, Góliát, Alba Régia, Fehérözön, 11-es, Táltos, Soroksári, HRF, hegyes erős fajták: Kosszarvú, Csipke, Szentesi piacos, Duna F1. Kevés Kaliforniait is neveltek. Ez régi fajta volt, már Tallér Vendel is termelte. Később paradicsompalántát is neveltek, K 3-ast, 262-est és Lugas F1-est. Pritamin-, alma- és cseresznyepaprikát nem neveltek. Ezen a vidéken ezek termelése kevésbé terjedt el.

A palántanevelés technológiáját Tallér Lajos már a téveszben elsajátította. A paprikamagot vetés előtt három nappal leáztatták, csíráztatták, hogy könnyebben kikeljen. Január 18-án a következő vetőmagok kerültek leáztatásra:

„Szentesi kosszarvú	15 gr
Budatétényi F 1.	10 gr
Tétényi h. erős, saját mag	20 gr
Fehérözön	40 gr
Szentesi piacos	20 gr
D. Cecei	50 gr
Összesen:	155 gr

Vetőmag értéke: 684 Ft 30.”

A szaporítóládaként az őszibarack szállítására használt ötös ládákat használták. A ládába rostált tőzeget tettek, melyet már előre bekevertek. A ládában a tőzeget méretre vágott deszkalappal simították el. Vetés előtt mintegy két liternyi vízzel locsolták meg, melybe előzőleg Zineb permetszert kevertek. A permetlé egy százalékos lehetett. Az elszórt vetőmagra korábban a kemencében, fém edényekben felforrósított, fertőtlenített és már kihűlt homokot szórtak, mintegy egy cm vastagon. Ismét meglocsolták, majd a ládákból lévő talajt fekete fóliával takarták be, hogy tartsa a meleget és ne száradjon ki. Kelés előtt a papírokat leszedték. A palántát 4–6 leveles korában pikírozták ki. Egy tápkockába – mely, mint láttuk, tulajdonképpen egy kb. 10 centiméter magas, 6–8 cm átmérőjű henger – kettő palántát ültettek. A tápkockába *lukalló* segítségével alakítottak ki megfelelő nagyságú lyukat a palánták számára. A *lukalló* bakelit nyélre csavarozott, esztergált, tömör vasból alakították ki. A beültetett kockákat 4–5 nap múlva rakták szét az asztalokra a ládákból. Ezután a növényvédelmen kívül, csupán a megfelelő hőmérséklet és páratartalom biztosítása volt a legfőbb feladat. A paprikapalánta legveszedelmesebb betegsége a *palántadőlés* volt, mely tulajdonképpen gombabetegség. Kellő időben történő permetezéssel védekeztek ellene.

A később pikírozott palántákat fűtetlen fóliába rakták. Az ágyakat keretben lévő üvegtáblákkal takarták le, ahova nem jutott, ott *hasurái*⁹ használtak. (11. kép) A

⁹ A hasura nádból kötött takaró, melyet fagy esetén a palántás ágyra terítenek.

hasurát saját maguk kötötték nádból. Néhány tekercs még ma is található a kemence mellett.

A palántát a környező települések termelői vásárolták meg. Az 1983 januárjában készült feljegyzések alapján a következő megrendelések voltak:

„Kocsis István, Harkakötöny, jan. 15.

Cecei paprika	300 tő
Paradicsom Primszet	60
Hegyes erős	40

Zádori Kálmán, Jan. 19.

Fehérözön	800
Góliát	800
Szentesi Piacos	400
Paradicsom Primszet	400
	2400

Marosi László, Madaras, Jan. 18.

Paradicsom K-3	120
Fehérözön	200
Szentesi piacos	40
Sz. Kosszarvú	50
Hegyes erős	70
Saláta	20
Primszet ha van	50

Dr. Mátrai József, Katymár, 6455 Kossuth u. 11., Jan. 20.

Fehérözön	30
Góliát	40
D.Cecei	30
Tétényi H. erős	20
Budai csípős	20
K-3-as paradicsom	10

Égető Lajos, Tázlár, 6236 József A. u. 9. Jan. 20.

Fehérözön	130 tő
Sz. Kosszarvú	40
Hegyes erős	25
D. Cecei	50
K-3-as paradicsom	10

Marcsó László, Madaras	
K-3-as	20
Fehérözön	50
Cecei	50
Tétényi H erős	20
Kosszarvú	20

Kárpáti Antal, Madaras	
Góliát	20
Merevszárú paradicsom	50
Tétényi H erős	20
Fehérözön	20
Kosszarvú	20

Lakatos Márton, Madaras	
K-3-as paradicsom	80
262-es	80
Góliát	30
Fehérözön	50
Cecei	30
Tétényi H erős	60
Kosszarvú	60

Rigó Ottó, Madaras	
K-3-as paradics.	50
262-es	50
Góliát	100
Fehérözön	100
Tétényi H erős	50"

„Volt olyan nap, hogy négyen: a két menyem, a szomszédasszony, egész nap pikíroztunk. Egy személy szedte a palántát. A ládába belevetette az ember 2–3 dekát, tízes rekeszbe, amilyen sűrűre csak be lehetett.”

„Mikor jöttek a vevők, reggel keltünk, amilyen korán csak lehetett. Az a pedáns rend, amit mi csináltunk. Vártuk a vevőket. Jött a Lakatos Máté meg a Rigó család, hozták a páromnak a narancspálinkát. Üres kézzel soha sem jöttek. Pici paprikát hoztak egy cseréppel. Szerettek bennünket.”

„Madarason volt 32 család, akik ide jártak hozzánk. Van olyan könyvem, amelyikben benne vannak a lakcímek. Néha ötven borítékot is vettem, mert készen volt a palánta.”

Tallér Lajosné feljegyzései kiváló adatokat nyújtanak a kertészetből származó éves bevételekről is. A kimutatás azoknak a családoknak a neveit tartalmazza, akik palántát vásároltak, illetve az egyéb, palántaeladásból származó bevételeket. 1985. évi kimutatás március, április, május hónapokra a következő tételeket tartalmazza:

„Kertészet bevétel III. 1-31.

Palotás sal.	III. 1.	525
Kazinci		120
Kocsis		4000
Mikus	III. 4.	600
Sofőr		400
Temesv.		560
Krammer	III.23.	600
Tajti		151
Szerdahelyi		706
Krammer	IV.1.	595
Szekeres		300
Kurucsai		800
Kocsis		1246
Zoli		112
Marosiék	IV. 1.	3360
Dózsáék		3290
Krammer		1471
Kiskőrös		489
Papné		284
Gáspár M.		588
Égetőné		2436
Dr. Mátrai		3570
Kőrösre		440
Tóth I.	IV:4.	1544
Kocsis		886
Jéga		714
Északi	IV.6.	1500
Tóth		1046
Dózsa		2550
Mészáros		400
Nagy P.		555
Füle		359
Szatmári		602
Kocsis		835
Maglódi		300
Laliék	IV.10.	1370
Piac		2028
Nemesnádudvar		1496
Dr. Várhegyi		1260
Kárpáti		2100
Kurucsai		520
Piac	IV.12.	1783

Határórség		850
Kurucsai		1605
Piac	IV.13.	1363
Rigó		1970
Marcsó		1850
Szécsényiné		2026

Bevételek	IV. 30.	
Lakatos		3750
Dr Tüske		428
Laliék		198
Vida J.	IV.17.	700
Piac		1647
Csordás		323
Piac		1517
Mikus		1450
Ferenci		485
Tázlár		833
Piac	IV.24.	1328
Torma J.		340
Piac		1245

Bevétel-Kert V. 1-31.

Szanyi		120
Gyula		222
Piac		1540
Temesv.		250
Faddi L.		160
Sneiderné		210
Laliék		288
Kallóné		260
Piac		1864
Papné		300
Nné Jutka		380
Hné Jutka		500
Piac		1830
Zogék		275
Szanyi		618
Nagy P.		300
Vida J.		556
Vida J.		900
Sanyi		350

Piac	1631	Bevétel VI. 1-30.	
Panni	445		
Bakos	639	Piac	244
Bálint J.	184	Piac	165
Csaplár	250	Zbab	250
Dr Tüske	1370	Zbab	190
Tóth rendőr	580	Zbab	250
Kozárék	346	Dózsáné	400
Piac	741	Zbab	325
Makus	200	Zbab	200
Piac	394	Dióbél	600

Palánta befejezve

86 232 – palánta

6 880 – saláta

Összesen: 93 112”

A kemencét nem szedték szét. Disznóvágás után, amikor a sonkák megszózódtak, befűtötték és egy sonkát megsütöttek. Sütöttek a szomszédoknak is. *„Néha 12 sonka is volt a kemencébe.”*

Ifjabb Tallér Lajos 1944-ben született, Gödöllőn végzett az agrártudományi egyetemen 1966-ban. 1967-ben megnősült, majd Kisszállásra került agronómusnak. *„1970-ben bevonult katonának, itt nagyon szerették volna ha elvállalja az elnökséget, azt mondták, hogy ha elvállalja azonnal leszerelik. Ő azt mondta, hogy ha kiírják a választásokot és megválasztják, elfogadja. Az 523 tagból több mint 500-an rá szavaztak, így elvállalta. Így lett az ország legfiatalabb elnöke. Ez volt a Bácska térsz. Később egyesült a Búzakalásszal, Szabadsággal, a Petőfivel, egy maradt Bácska név alatt. Azóta a Lajos fiunk ott van.”* 1994-ben az orvos tanácsára abbahagyták a kertészkedést. (12. kép)

A másik fiúgyermek, Tallér Sándor 1947-ben született, szakmát tanult, jelenleg építési vállalkozó. Tallér Lajos 2001. március 7-én halt meg.

A Tallér család történetének rövid bemutatásával érzékeltetni szeretnénk volna azt az emberi tulajdonságot, melyet Bálint Sándor „általános serénységnek” nevezett, amikor a homokon élő emberek munkájáról írt.¹⁰ Az idézett újságcikkek Tallér Vendel „hősiességét” emelik ki. Ugyanolyan odaadással és ragaszkodással folytatta a család a munkát Tallér Vendel „önkéntes nyugdíjba vonulása” után is addig, amíg azt a gazdaságpolitikai helyzet engedte. A földhöz való ragaszkodást és a kertészkedés szeretetét azonban semmilyen politikai rendszer nem tudta megakadályozni. Az adott lehetőséget kihasználva, kis területen, de annál nagyobb fejlesztési követelményeknek megfelelően, a Tallér család olyan modernnek számító kertészetet hozott létre, amely abban az időben példamutató volt.

¹⁰ Bálint Sándor részletesen írt a szegedi gazdák Bács-Kiskun megyében – köztük a halasi határban – történet úttörő munkájáról. Bálint S. 1974. Ugyanakkor Erdei Ferenc megjegyezte, hogy: „Kiskunhalas életében nem központi gond és lendítő erő a kerti kultúra, mint pl. Kecskeméten és Nagykőrösön. Halas nem töri magát.” Erdei F. é. n. 136.

IRODALOM

BÁLINT Sándor

1974 Szegediek Bács-Kiskun homokján. Cumania II. Kecskemét, 411-426.

ERDEI Ferenc

é.n. Futóhomok. Budapest

LAKATOS Vince

1988 Krónika a kun pusztákról. Kecskemét 1988.

NAGY CZIROK László

é.n. Földművelés. Kézirat, TJMA. 3591.

The History of a Gardener Family in Kiskunhalas

by FERENC FODOR

While collecting material for my paper discussing economic history – published in the third volume of the monograph on the history of Kiskunhalas – I came across the family name Tallér in newspaper articles issued between the two world wars. During that period several articles were written about the poor Vendel Tallér, who became a well-to-do farmer, as well as an outstanding gardener.

The origin of the Tallér family could be traced back as far as the 18th century. Vendel Tallér was born on 16th December 1886. He had four brothers and four sisters. Two children were born of his first marriage. His wife – who committed suicide in 1913 – was the daughter of the famous distiller, Pál Kocsis. The Kocsis grandparents then raised the children, since Vendel Tallér was called up for military service.

After getting discharged, he got married again in 1918. He married Etelka Toma. One child, Lajos was born of this marriage on 17th May 1919. Vendel Tallér worked as a day laborer, and then in 1921 he bought a sandy land of 12 acres on the field of Alsószállás on credit. On the freshly purchased land they lived in a hovel dug into the ground. In 1926 they managed to move into an adobe house of better condition, as well as to buy landed property of some acres. In 1929 Tallér also began cultivating peppers on a territory of 350 square meters. His attempt was successful. While doing his military service in Serbia he saw irrigating wheels for the first time. Then gardeners living in the surroundings of Soroksár taught him how to operate the wheel. In 1932 he hired workers to dig an irrigation ditch of 35 meters long and 15 meters width on a suitable flat area. The side of the ditch was covered with boards. At the end of the ditch he built his own irrigating wheel with the help of his family.

Then he leveled an area of several acres making it suitable for gardening, as well as for planting fruit trees. In 1931 he planted apricot trees on a land of 1 acre. Simultaneously he made a territory of 3 acres suitable for growing vegetables.

However, fate interrupted his life again. In 1939 his second wife got seriously ill and died. In the following year his son, Lajos, was called up for military service. He had not got discharged until 26th September 1943. On 9th October 1943 Lajos Tallér married Irén Pató. The married couple continued cultivating land.

Vendel Tallér signed his property over to his son after the Russian army occupied the country. He sold his farmstead bought not long before and purchased a house in Kiskunhalas, in Budai Nagy Antal Street. He moved to this house with his third wife. The young woman then abandoned the elderly Vendel Tallér in 1960. In 1960 also Lajos Tallér was forced to join the co-operative farm, and was allowed to cultivate his own lands on sharing terms. Vendel Tallér was not able to bear the ruining of the family farm and the hopeless situation of his family and committed suicide on 17th June 1961.

Lajos Tallér's wife started to work as an assistant at a greengrocer's in 1968. She worked there until 1980. Lajos Tallér worked in the co-operative farm until 1969. After retirement they restarted gardening in glasshouses in their own garden.

1/a. kép: Bolgárkerék a gödör felől

1/b. kép: Bolgárkerék működtetése

(Lakatos Vince felvételei, 1930-as évek)

2. kép: Barackszállítás (1950-es évek)

3. kép: Szüret a Tallér birtokon (1950-es évek)

4. kép: Tallér Vendel a kertészetben (1930-as évek második fele)

5. kép: Tallér Vendel és második felesége (Lakatos Vince felvétele, 1930-as évek)

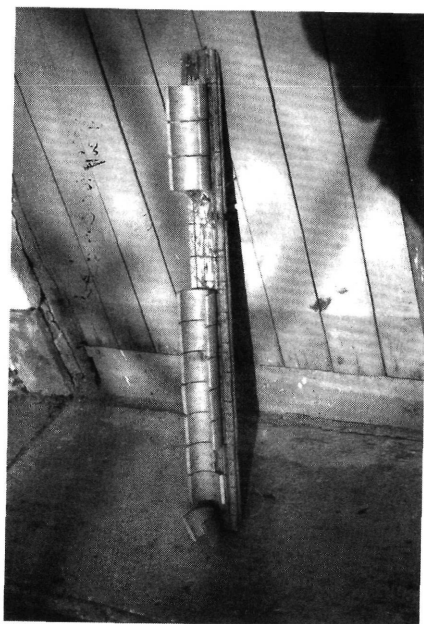
6. kép: Ebéd a ház előtt barackszedéskor (1940-es évek vége)

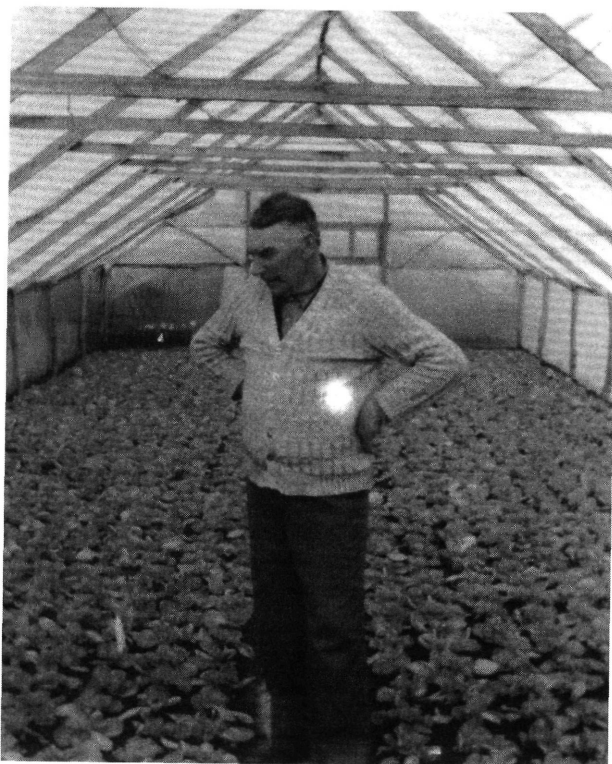
7. kép: Tallér Lajos a palántanevelő fóliában (1970-es évek vége)

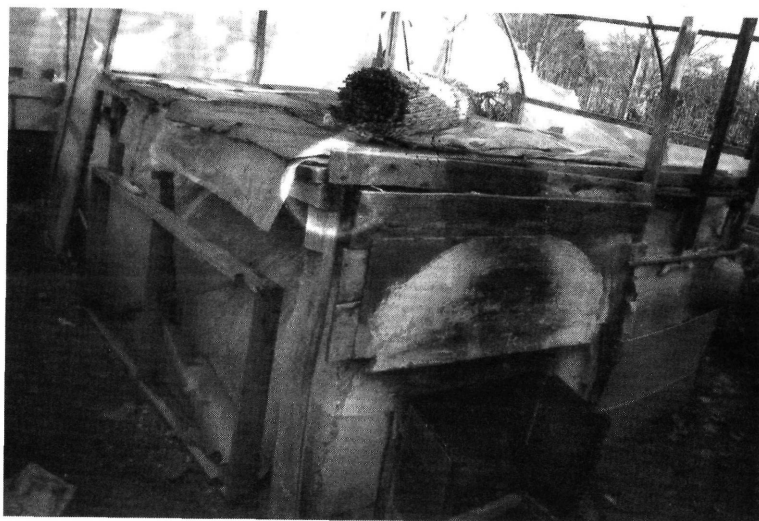
8. kép: Tápkockázó

9. kép: „Hengervágó”

10. kép: Tallér Lajos a fóliasátorban (1970-es évek)

11. kép: Fekvőkemence, rajta a hasuratekercs

12. kép: Tallér Lajos és felesége Pató Irén paprikaszedés közben
(1950-es évek vége)